

บทที่ 8

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ในต้นศตวรรษที่ 19

จี.พี.กูซ¹ สรุปว่าก่อนศตวรรษที่ 19 ประวัติศาสตร์นิพนธ์มีจุดอ่อน เช่น ในศตวรรษที่ 17 อิทธิพลทางศาสนาเสื่อมลง มีการสนใจประวัติศาสตร์ทางโลก แต่ก็ไม่ได้มีการตระหนักถึงความแตกต่างของแต่ละยุค มักมุ่งการโฆษณาทางการเมือง ทำให้ไม่ได้มีการค้นคว้าอย่างจริงจัง ความคิดในเรื่องการต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์นี้ มีผู้ยอมรับเพียง 2-3 คน โรเบิร์ตสันเขียนชีวิตของจักรพรรดิซาร์สที่ 5 โดยไม่รู้ภาษาเยอรมัน² หรืองานอื่น ๆ ก็มีการค้นคว้าไม่พอเพียง จุดอ่อนอีกข้อคือ ขาดการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์บางคนเชื่อถือในพงศาวดาร เนื่องจากเป็นหลักฐานเก่าแก่ แม้จะมีการวิเคราะห์หลักฐานบ้างแต่วิธีการยังไม่มีประสิทธิภาพนัก ประกอบกับการศึกษาประวัติศาสตร์ไม่ก้าวหน้าเพราะขาดการสอน มีการยอมรับว่า ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่สำคัญสำหรับนักปกครอง เช่น บอสเสท³ ประกาศว่าเป็นวิชาที่ปรึกษาของเจ้าชาย ฯลฯ แต่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยปารีสมิได้เอ่ยถึงประวัติศาสตร์ ไม่ปรากฏในหลักสูตรของพวกเยซุอิต ซึ่งมีอิทธิพลในการสอนในยุโรปเกือบครึ่งทวีปเดส์การ์ตประกาศนามวิชาประวัติศาสตร์ จนกระทั่ง ค.ศ. 1769 ฝรั่งเศสจึงยอมรับว่าวิชานี้เทียบเท่ากับวิชาการเก่าแก่สาขาอื่น ๆ นอกจากนี้ยัง ขาดการรวบรวมหลักฐาน และขาดความระมัดระวังที่จะเข้าไปค้นคว้าหลักฐานในสถานที่บางแห่ง เช่น กองบรรณสาร มีปัญหาค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนมากมักถือเอกสารต่าง ๆ เป็นความลับ ไม่มีผู้ใดจะเข้าไปในกองบรรณสารที่สตูดการ์ตได้โดยมิได้ผ่านความเห็นชอบของตุ๊ก ซึ่งจุดอ่อนเหล่านี้จะได้รับการแก้ไขในศตวรรษที่ 19

¹ จี.พี.กูซ (ค.ศ. 1873- ?) เขียน Political Thought in England และเขียน History and Historians in the Nineteenth Century. ซึ่งเป็นผลงานที่สำคัญในสาขาประวัติศาสตร์นิพนธ์

² วิลเลียม โรเบิร์ตสัน (ค.ศ. 1721-1793) เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวสก็อต เขาเขียน The History of Scotland (ค.ศ. 1759) The History of the Reign of the Emperor Charles V (ค.ศ. 1769) The History of America (ค.ศ. 1777-1794) มักถือว่า ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับจักรพรรดิซาร์สที่ 5 เป็นเล่มที่ดีที่สุด

³ จ๊ากส์ เบนินเยอ บอสเสท (ค.ศ. 1627-1704) เป็นพระชาวฝรั่งเศส เขียน History of the Variations of Protestant Churches (ค.ศ. 1688) Discourse on Universal History เพื่อสอนรัชทายาทฝรั่งเศส เขายึดถือเทวสิทธิ์ของกษัตริย์

ในศตวรรษที่ 19 อาจเรียกว่าเป็นยุคทองของประวัติศาสตร์ เนื่องจากประวัติศาสตร์ กลายเป็นวิชาอิสระและเป็นวิชาชีพ แต่เดิมประวัติศาสตร์แทรกอยู่ในสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์กฎหมาย ประวัติศาสตร์ศาสนา ปรัชญา ซึ่งเป็นผลจากการจัดระบบการศึกษาทั่วยุโรป ในยุคทองของการปฏิวัติฝรั่งเศสและสมัยของนโปเลียน ในศตวรรษนี้ได้มีการก่อตั้งสถาบันทางประวัติศาสตร์ เช่น รัฐบาลฝรั่งเศสก่อตั้ง École Des Charter (ค.ศ. 1821) มุ่งฝึกคนรับช่วงงานของกลุ่มโมริสท์ ยังมีการพิมพ์เอกสารสำคัญ ๆ เช่น พิมพ์ Monumenta Germaniae Historica สำนักกวดิกันเปิดกองบรรณสารให้แก่ นักประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีนิตยสารทางประวัติศาสตร์ สำหรับพิมพ์ผลงานการค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์ ในเยอรมนี Historische Zeitschrift (ค.ศ. 1852) ฝรั่งเศสมี Revue Historique (ค.ศ. 1876) อิตาลีมี Rivista Storia Italiana (ค.ศ. 1884) อังกฤษ ก็มี English Historical Review (ค.ศ. 1886)⁴ ประการสุดท้ายที่ศตวรรษที่ 19 ได้ชื่อว่ายุคทองของประวัติศาสตร์ก็คือ เป็นยุคที่มีนักประวัติศาสตร์เด่น ๆ มากมายเช่น รังเก มอมเซน ไทรัชเก ทอดกิลเดน เบ็คคาร์ด แมคคอลลีย์ ฯลฯ

การที่ประวัติศาสตร์เป็นที่สนใจมากเช่นนี้ เนื่องจากอิทธิพลของการปฏิวัติ 3 ปฏิวัติ การปฏิวัติแรก คือ การปฏิวัติฝรั่งเศส ทำให้ประชาชนปกครองแทนกษัตริย์ มีผลทำให้ชาติต่าง ๆ หันมาศึกษาอดีตของตนพร้อมกัน การขยายอำนาจของนโปเลียน ก่อให้เกิดความรู้สึก ความเป็นชาตินิยมในบรรดาชาติที่ถูกกดขี่ จึงสนใจในประวัติศาสตร์เพื่อนำเอาภาพของการ ที่คนในประเทศมีประวัติศาสตร์ร่วมกัน ดังนั้นผลของการปฏิวัติฝรั่งเศสก่อให้เกิดลัทธิเสรีนิยม และชาตินิยม หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสตามมาด้วยกองเกรสแห่งเวียนนาแสดงชัยชนะของอนุรักษนิยม หลังจากนั้น ก็เกิดการปฏิวัติในทศวรรษที่ 1820, 1830 และ ค.ศ. 1848 ในยุโรป ในอังกฤษ ก็มีขบวนการปฏิรูปการปกครองในทศวรรษที่ 1830 ส่วนในปลายศตวรรษที่ 19 มีการรวม ประเทศเยอรมนีและการรวมอิตาลี บางครั้งก็เรียกศตวรรษที่ 19 เป็นศตวรรษทางการเมือง การขัดแย้งทางการเมืองเหล่านี้ทำให้มีการค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับอดีตเพื่อเข้าใจพลังต่าง ๆ ที่อยู่รอบ ๆ ตัวมนุษย์ เพื่อจะได้เข้าใจความหมายของความเป็นมนุษย์ ความคิดทั่วไปในสมัยนี้ คือ การเลิกรับเหตุการณด้วยหลักศาสนา แต่อธิบายด้วยกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ ความพยายามที่จะเอาชนะ “การปฏิวัติ” โดยการค้นหาปรัชญาใหม่ซึ่งเน้นความต่อเนื่อง แนวโน้มเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาของวงการประวัติศาสตร์นิพนธ์สมัยใหม่

⁴ การที่อังกฤษมีนิตยสารประวัติศาสตร์ช้ากว่าประเทศอื่น ๆ เนื่องจากรัฐบาลอังกฤษมิได้ผูกขาด การศึกษาและท่ามกลางยุโรป อังกฤษไม่มีความจำเป็นต้องปรับมหาวิทยาลัยให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทาง โครงสร้างทางการเมือง การที่อังกฤษปรับปรุงห้องจากหากไม่ปรับปรุงจะล้าหลังมาก ลอร์ด โรมิลลี กล่าวว่า “Alone Amongst Governments of Modern civilized Nations Had Taken no Steps to Produce Her Historical Treasures.”

การขัดแย้งทางการเมืองในศตวรรษที่ 19 นี้ ควบคู่ไปกับการปฏิวัติทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือการปฏิวัติอุตสาหกรรมของอังกฤษขยายไปยังแผ่นดินใหญ่ยุโรป ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม ต้นศตวรรษที่ 19 ชนชั้นกลางแสวงหาอำนาจทางการเมืองโดยอยู่ฝ่ายเสรีนิยม อาศัยความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม ต่อสู้กับพลังของฝ่ายอนุรักษนิยม ซึ่งมีขุนนางและชาวนา สนับสนุนในกิจการทางศาสนา รัฐ เศรษฐกิจการเกษตร

อีกปฏิวัติหนึ่ง ก็คือการปฏิวัติทางวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์กลายเป็นวิชาเด่นที่สุดมีผล ต่อวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะทฤษฎีวิวัฒนาการของชีววิทยา จากความคิดนี้ทุกคนยื่นความคิดเกี่ยวกับ วิถีทฤษฎีการกำเนิดของชาติพันธุ์ ซึ่งกล่าวว่าเบื้องหลังของปรากฏการณ์ทุกอย่างนั้นเป็นลูกโซ่ ของความจริง ซึ่งจะต้องค้นพบลูกโซ่ต้น ๆ เพื่อเข้าใจความจริงในปัจจุบันจะต้องค้นชีวิตบุคคล ชาติ กฎหมาย ประเพณี สถาบัน ความคิด ศาสนา

ศตวรรษที่ 19 นี้ ประวัติศาสตร์มีบทบาทมากในสังคม นักอนุรักษนิยม นักเสรีนิยม นักชาตินิยม ใช้คำขวัญทางประวัติศาสตร์เสมอ ๆ เทียบยอมรับว่าเขาใช้ประวัติศาสตร์เพื่อการ ต่อสู้ตามแนวทางเสรีนิยมของเขาเช่นเดียวกับ กิโซ, มิเชอเล, แมคคอล์ย, คาร์โล, ดรอยเซน, ไชเบลและไทร์ชก ต่างใช้ประวัติศาสตร์กับการเมือง ทำให้นักประวัติศาสตร์บางคนกลายเป็น นักโฆษณาชวนเชื่อ

นอกจากนี้การเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมืองของยุโรปในสมัยปฏิวัติฝรั่งเศสและ นโปเลียนกล่าวคือ การรวมอำนาจเข้าสู่ส่วนกลางและชนชั้นกลางเข้าร่วมในการเมือง ทำให้รัฐ ดำเนินกิจการหลายอย่างด้วยตนเอง เช่นการศึกษาเพื่อจุดประสงค์ทางการเมือง รัฐบาลให้ความสนใจต่อทัศนคติของประชาชนซึ่งเคยถูกละเลย ทำให้มีการสอนประวัติศาสตร์แก่ประชาชนเพื่อ เป็นข้อผูกพันให้ประชาชนมีเอกภาพ นักประวัติศาสตร์เริ่มมีอิทธิพลต่อสังคมของตน⁵ บางครั้ง มีการใช้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการรวมกันทางการเมือง ปรากฏในบันทึกของเคานต์ ทัน รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของออสเตรียเสนอต่อจักรพรรดิฟรานซ โยเซฟ ให้ตั้ง Austrian Institute for Historical Research, It does not need lengthy explanation that the effects of a sense for national history and its awakening is of great importance and efficacy?,...that intense study of national history promotes patriotism, loyalty, love and attachment to the inherited dynasty.⁶

⁵ Fritz Stern ed., *The Varieties of History From Voltaire to the Present* (13 ed.; Cleveland: The World Publishing Co., 1966), p.19.

⁶ Quoted in J. Higham, L. Krieger and F. Gilbert, *History* (Englewood Cliffs; New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1965), p.321.

นักประวัติศาสตร์กลุ่มชาตินิยม

การขยายตัวของยุโรปทำให้นักประวัติศาสตร์โดยทั่ว ๆ ไปเริ่มหันมาสนใจประวัติศาสตร์ของประเทศเอเชียและแอฟริกา การกำเนิดรัฐประชาชาติในสมัยใหม่ การปฏิวัติฝรั่งเศส สงครามนโปเลียน และอิทธิพลงานเขียนของเคานต์ โจเซฟ อาร์เธอร์ แห่งโกบีโน (ค.ศ. 1816-1882) เขียน Essay on The Inequality of Human Races (ค.ศ. 1854) เขาเขียนประวัติศาสตร์โดยใช้หลักชีววิทยาผสมกับวัฒนธรรม เขาถือว่าเชื้อชาติเป็นพลังที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชื้อชาติใหญ่ ๆ เช่น ผิวขาว ผิวเหลือง และผิวดำมีลักษณะพิเศษของตนเมื่อมีการผสมกันระหว่างเชื้อชาติ ลักษณะของแต่ละเชื้อชาติและประเพณีที่แตกต่างกัน กระตุ้นให้มีการประดิษฐ์และก่อให้เกิดอารยธรรมใหม่ แต่การปะปนกันมากเกินไปทำให้เกิดความเสื่อม โกบีโนเห็นสภาพของยุโรปภายหลังการปฏิวัติ ค.ศ. 1848 ทำให้เขาคิดไปว่ายุโรปเริ่มเสื่อม จะต้องมียุทธศาสตร์ของชาวผิวขาวที่บริสุทธิ์จึงจะช่วยมิให้เสื่อมลง เขามีความเห็นว่าชาวยุโรปได้สมรสกับชาติอื่นตามแถบเมดิเตอร์เรเนียน อีกทั้งผลของการแสวงหาอาณานิคมทำให้มีการสมรสกันระหว่างชาวยุโรปกับชนพื้นเมือง โดยสรุปเขาถือว่าเชื้อชาติอารยันเป็นเชื้อชาติที่เหนือกว่าเชื้อชาติอื่น ๆ และเชื้อชาตินี้มีส่วนกำหนดการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การผสมของเชื้อชาติก่อให้เกิดอารยธรรมแล้วก็ทำลายอารยธรรม งานของเขามีอิทธิพลในหมู่นักชาตินิยมเยอรมัน นอกจากนี้ยังมีงานเขียนของชาร์ลส์ คิงส์ลีย์, เอช.เอส. แซมเบอร์เลน ปัจจัยทั้งหมดนี้ก่อความรู้สึกรักของความเป็นชาตินิยมขึ้น นักประวัติศาสตร์เขียนยกย่องชาติของตน เรียกว่านักประวัติศาสตร์กลุ่มชาตินิยม ได้แก่ แมคคอคอเลย์และกิโซ

อังกฤษ

แมคคอคอเลย์ (โรมัส บาบิงตัน แมคคอคอเลย์, ค.ศ. 1800-1859)

แมคคอคอเลย์เรียนจบมาจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ สังกัดพรรควิก ข้อเขียนของเขามีส่วนในการต่อสู้เพื่อที่จะได้มาซึ่งกฎหมายเพื่อการปฏิรูปของอังกฤษ ต่อมาเข้ารับราชการในอินเดีย (ค.ศ. 1834-1838) ผลงานของเขที่สำคัญ History of England from the Accession of James II (5 ชุด ค.ศ. 1849-1861) แมคคอคอเลย์ยกย่องการปฏิวัติ ค.ศ. 1688 ว่าเป็นการปฏิวัติอันประเสริฐ ซึ่งเป็นชัยชนะของผู้ที่รักในเสรีภาพและชัยชนะของอังกฤษในโลก การตีความหมายของแมคคอคอเลย์ได้ชื่อนักประวัติศาสตร์กลุ่มวิก

งานของเขาเป็นที่นิยมมากในหมู่ผู้อ่าน เป็นที่นิยมยิ่งกว่านวนิยายและบทกวีของสก็อต เขาเป็นผู้ทำให้ประชาชนหันมาสนใจประวัติศาสตร์ ความสำเร็จส่วนหนึ่งอยู่ที่สไตล์การเขียน ที่มีพลัง และมีความมั่นใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญมากคนหนึ่งทางประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้สำหรับนักอ่านสมัยใหม่ เป็นเรื่องต้องพิจารณากันต่อไปว่าน่าเชื่อถือเพียงไร

นักวิจารณ์ร่วมสมัยของแมคคอกเลย์วิจารณ์งานของเขา แต่แมคคอกเลย์ก็มีได้แก้ไขข้อผิดพลาดในการพิมพ์ครั้งใหม่ แมคคอกเลย์เป็นนักประวัติศาสตร์วิกที่โจมตีพรรคทออย่างรุนแรง ยกย่องวิลเลียม แห่งออเรนจ์ เป็นวีรบุรุษ ฯลฯ งานของเขายังไม่ได้สัดส่วน เขาควรจะมีเค้าโครงเรื่อง หากแมคคอกเลย์เขียนเรื่อย ๆ ไปตามสไตล์ของเขาก็ต้องใช้เวลา 150 ปีจึงจะเขียนคลุ่มาถึงยุคของเขาได้หมด

เมื่อเปรียบเทียบแมคคอกเลย์และคาร์ไลแล้ว แมคคอกเลย์เป็นผู้โชคดีกว่าและเห็นโลกในแง่ดี ส่วนคาร์ไลเป็นคนต้องต่อสู้และมองโลกในแง่ร้าย แมคคอกเลย์เป็นคนมองเฉพาะภายนอกและเป็นคนของโลก ส่วนคาร์ไลมองค้นหาจิตใจและเป็นนักปรัชญา แมคคอกเลย์ยอมรับหลักการการเมืองของพรรคหนึ่ง ส่วนคาร์ไลไม่ยอมรับหลักการใด ๆ สรุปได้ว่าแมคคอกเลย์เห็นแสงสว่างจ้าเกินไป ส่วนคาร์ไลเห็นแต่ด้านมืดมากไป ภาพที่แต่ละคนเห็นนั้นต่างผิดทั้งสิ้น

ฝรั่งเศส

ฟรังซัว ปีแอร์ กิโยม กิโซ (ค.ศ. 1787-1874)

กิโซเป็นนักการเมือง นักประวัติศาสตร์ นักหนังสือพิมพ์ นับถือศาสนาคริสต์เตียน นิกายโปรเตสแตนต์ บิดาถูกประหารชีวิตใน ค.ศ. 1794 ครอบครัวจึงอพยพไปอาศัยในเจนีวา เขามาศึกษากฎหมายในปารีส สนใจในหลักปรัชญาเยอรมันและวรรณคดี ต่อมาเขารับราชการในสมัยหลุยส์ที่ 18 และหลุยส์ ฟิลิป สิ่งแรกที่เขาดำเนินการคือการขัดขวางการปฏิวัติ ค.ศ. 1830 เขาประณามการกบฏของกรรมกรในปารีส ยกเลิกสมาคมสาธารณรัฐ และกวาดล้างพรรคการเมืองในระหว่างรับราชการ กิโซได้ให้สิ่งสำคัญ 2 สิ่งแก่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ กล่าวคือ ในฐานะเขาเป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษา เขาได้จัดระบบโรงเรียนใหม่ โดยมีการส่งเสริมทางประวัติศาสตร์และแก้ไขหลักสูตรการศึกษาประวัติศาสตร์ในโรงเรียนมัธยม ซึ่งประเทศในยุโรปส่วนใหญ่ได้นำไปเป็นหลักปฏิบัติ นอกจากนี้กิโซก่อตั้งสมาคมประวัติศาสตร์แห่งฝรั่งเศส เพื่อให้คนทั่วไปสนับสนุนในการพิมพ์เอกสาร แต่เดิมศาสนาเป็นผู้สนับสนุน พระเป็นผู้เก็บเอกสาร

ต่าง ๆ และพระเจ้าได้รับความสะดวกรจากการที่วัดมีการติดต่อทั่วประเทศ แต่ในสมัยกิโซเอกชนต้องทำหน้าที่แทน กิโซพิมพ์เอกสารสมัยกลาง โดยเฉพาะเอกสารที่ไม่เคยพิมพ์มาก่อน กิโซใช้กลไกของรัฐบาลเพื่อให้งานของสมาคมเดิน สมาคมดังกล่าวยังคงพิมพ์เอกสารแม้ภายหลังจากที่กิโซสิ้นชีวิตไปแล้วก็ตาม ระหว่าง ค.ศ. 1835-1932 ได้พิมพ์งานออกมาประมาณ 314 ชุด

กิโซตีความหมายประวัติศาสตร์จากทัศนะของชนชั้นกลางที่เคร่งศาสนาและเชื่อในทฤษฎีความก้าวหน้า ค.ศ. 1823 เขาเขียน Essays on the History of France เขาต้องการศึกษาการต่อสู้ของสถาบันกษัตริย์และขุนนางจนกระทั่งศตวรรษที่ 10 บทความแรกเกี่ยวกับรัฐบาลท้องถิ่นของอาณาจักรโรมัน บทความต่อมาเกี่ยวกับพวกชนเผ่าแฟรงค์และโกล สาเหตุการเสื่อมของเมโรวิงเจียนและคาโรลิงเจียน บทความสุดท้ายเกี่ยวกับสาเหตุการก่อตั้งระบบผู้แทนในอังกฤษ การแข่งขันระหว่างกษัตริย์ ขุนนาง และสภาสามัญ หลังจากकिโซเขียนประวัติศาสตร์อังกฤษในสมัยกลางแล้ว เขาเริ่มเขียน History of English Revolution โดยเริ่มตั้งแต่การครองราชย์ของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 เขามีได้พยายามค้นคว้าหลักฐานใหม่ ๆ ต่อมาเขาเขียน History of Civilization in Europe เขาประกาศว่า โลกสมัยใหม่ดีกว่ายุคโบราณ เนื่องจากมีการผสมความคิดและหลักการหลายอย่างที่เคยอยู่อย่างโดดเดี่ยว จักรวรรดิโรมันมีกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ศาสนจักรให้หลักหลายอย่างแก่สังคมและองค์การระดับโลก เผ่าอนารยชนเน้นในเสรีภาพส่วนบุคคลและการมารวมกันโดยสมัครใจ หลักการต่าง ๆ เหล่านี้ต้องการเวลาที่จะนำมารวมกัน

กิโซเป็นนักคิดทางประวัติศาสตร์มากกว่าเป็นนักประวัติศาสตร์ประเภทบรรยาย เขาเขียนเฉพาะบุคคลหรือขบวนการสังคมน้อยมาก แต่เขาเน้นในพลังทางศีลธรรม กิโซกล่าวว่าหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์มี 3 ประการ คือ

1. ค้นหาข้อเท็จจริง
2. ศึกษาความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริง
3. ลอกรูปแบบและความเคลื่อนไหว

แต่กิโซไม่เคยบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 นี้ ทั้ง ๆ ที่เขาสะสมหลักฐานต่าง ๆ มากมาย เขามีได้ใช้หลักฐานอย่างระมัดระวังเพื่อจะหาข้อสรุป ตรงกันข้ามกิโซมีข้อสรุปอยู่ก่อนที่เขาจะค้นคว้า เขาจะเลือกแต่ข้อเท็จจริงที่เหมาะสมกับข้อสรุปที่เขาถืออยู่แล้ว จากผลงานทั้งหมด กอร์รอนสกียกย่องกิโซเทียบเท่ารั้งเก แต่เขาสรุปว่ารั้งเกเป็นนักวิชาการที่ดีกว่ากิโซ

นักประวัติศาสตร์อื่น ๆ

อังกฤษ

เฮนรี โทมัส บัคเคิล (ค.ศ. 1821-1862)

เขาอยู่กลุ่มเหตุผล และได้อิทธิพลจากกองต์ เขียน History of Civilization in England, France Spain and Scotland เขาคิดกฎแห่งการพัฒนาทางประวัติศาสตร์เพื่อใช้กับประวัติศาสตร์อังกฤษ เขาถือว่าประวัติศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ได้⁷ บัคเคิลถือว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้นการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ ก็คือ กฎธรรมชาติ ได้แก่

1. กฎทางด้านภูมิศาสตร์คือ ดิน พืช อากาศ ฯลฯ ภูมิศาสตร์นี้มีอิทธิพลมากในสังคมดั้งเดิมแต่มีอิทธิพลน้อยในสังคมที่เจริญแล้ว
2. กฎทางศีลธรรม ซึ่งไม่เปลี่ยนแปลง
3. กฎทางปัญญา การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งช่วยให้การพัฒนาทางอารยธรรมเร็วขึ้น

บัคเคิลใช้กฎเหล่านี้กับประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส สเปนและสกอตแลนด์

ฝรั่งเศส

ออกุสต์ กองต์ (ค.ศ. 1798-1857)

ผลงานของเขามีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ กองต์ ยอมรับว่าการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ทำให้เข้าใจสังคม ทำให้เขาพยายามหากฎที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาประวัติศาสตร์ กฎนี้เขาเชื่อว่าจะทำให้มนุษย์ทำนายเหตุการณ์ในอนาคตได้ เขาเขียน Course of Positivist Philosophy (ค.ศ. 1830-1842) งานชิ้นนี้กล่าวถึงการพัฒนากฎทางปัญญา และ System of Positivist Politics (ค.ศ. 1851-1854) กล่าวถึงการพัฒนากฎทางปัญญาและสังคม เป็นงานเขียนที่ยืนยัย เขียนได้ไม่ดี

กองต์ กล่าวว่าการพัฒนาทางปัญญาของมนุษยชาติผ่าน 3 ชั้น คือ ยุคเทววิทยา เป็นยุคที่ถูกครอบงำด้วยสิ่งเหนือธรรมชาติ ยุคอภิปรัชญา และยุควิทยาศาสตร์ เป็นยุคที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญา และวิทยาศาสตร์จะช่วยให้จิตใจมนุษย์หลุดจากอาณัติของเทววิทยาและอภิปรัชญา

กองต์ เป็นผู้ให้กำเนิดวิชาสังคมวิทยา เขาแบ่งเป็น 2 ภาค คือ Social Statics และ Social Dynamics ซึ่งเขาพิจารณาปัญหาวิวัฒนาการในสังคม กองต์ ถือว่าการพัฒนาทางสังคมก็เป็น 3 ชั้นเหมือนการพัฒนาทางปัญญา ชั้นแรกคือสังคมตะวันออก เน้นทางศาสนา ทางการเมือง

⁷ บัคเคิลถือว่า “History could be made Science by assume that there are universal laws that govern social activity (and) that the regularity of human conduct can be discovered by statistic means”

เน้นรูปทหาร ต่อมายุคอภิปรัชญาหรือยุคกฎหมาย ได้แก่ กรีก โรม และสมัยกลาง ระบบทหาร
ยังคงสำคัญ แต่เริ่มมีเสรีภาพบ้าง มีการพัฒนาทางปรัชญาและการปกครองโดยกฎหมาย สุดท้าย
คือยุควิทยาศาสตร์ เกิดจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม และความเจริญของวิทยาศาสตร์ ทำลาย
ความเชื่อแบบหลงมงายและมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรม

เยอรมนี

มหาวิทยาลัยเบอร์ลินก่อตั้งในปี ค.ศ. 1810⁸ เป็นสถาบันอิสระเป็นศูนย์กลางการศึกษา
ประวัติศาสตร์และการเขียนประวัติศาสตร์ อาจารย์ประวัติศาสตร์ที่เด่นได้แก่ นีบูร์ และ
บอค์ ต่อมาก็มีริงเก ผู้ซึ่งทำให้เบอร์ลินเป็นศูนย์กลางการศึกษาประวัติศาสตร์ สุดท้ายคือ
เฮเกล อาจกล่าวได้ว่า ไม่มียุคใดในยุโรปที่มีการศึกษาประวัติศาสตร์อย่างจริงจังเช่นเดียวกับ
เยอรมนีในศตวรรษที่ 19 นักประวัติศาสตร์สนใจทุกปัญหาของมนุษยชาติ ยิ่งกว่านั้น นัก
ประวัติศาสตร์เยอรมันยังมีอิทธิพลในทางการเมือง นักประวัติศาสตร์ที่มีชื่อส่วนมากสนับสนุน
ปรัสเซีย เช่น นีบูร์ ดรอยเซน, มอมเซน, และ ไทร์ชเก ต่างมีบทบาททางการเมือง ซึ่งรัฐบาล
ปรัสเซียก็ตอบแทนโดยให้ทั้งเกียรติและตำแหน่ง ทำให้มีความผูกพันระหว่างนักประวัติศาสตร์
และการเมือง จนกระทั่ง ค.ศ. 1914

นีบูร์ (บาร์ตโอด จอร์จ นีบูร์, ค.ศ. 1776-1831)

นีบูร์ไม่ใช่นักประวัติศาสตร์อาชีพและมีใช่เป็นชาวปรัสเซีย เขาเป็นชาวเดนมาร์ก
โดยกำเนิด แต่เข้ามารับราชการในปรัสเซีย โดยเป็นที่ปรึกษาทางการคลังตั้งแต่ ค.ศ. 1806
ต่อมาเข้ามาสอนประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยเบอร์ลินใน ค.ศ. 1810 ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ นักประวัต-
ศาสตร์ นีบูร์เลือกสอนประวัติศาสตร์โรมัน และประสบความสำเร็จ มีการพิมพ์ History of
Rome ซึ่งมีทั้งหมด 2 ชุด ใน ค.ศ. 1811-12 นีบูร์วิเคราะห์ประวัติศาสตร์โรมันในด้านสังคม
เขาเขียนเกี่ยวกับชาวนาโรมัน ชาวนาของนีบูร์ต่างจากชาวนาของลิวี่ซึ่งเป็นชาวนาบ้านนอก
แต่เป็นชาวนาที่เป็นผู้ผลิตและเป็นผู้สนับสนุนรัฐ นีบูร์ปฏิเสธความคิดของลิวี่หลายประการ
ในด้านการเมืองทั้ง ๆ ที่นีบูร์เป็นคนหัวเก่า แต่เขาก็ไม่สู้จะชอบกลุ่มขุนนางนัก

นีบูร์ใช้วิธีการใหม่ในการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ นีบูร์แบ่งหลักฐานออกเป็นหลักฐาน
เก่าและใหม่ หลักฐานดั้งเดิมและหลักฐานชั้นรอง หลักฐานเชื่อได้และเชื่อไม่ได้ สุดท้ายเขา
วิเคราะห์เฉพาะหลักฐานที่เชื่อถือได้ เพื่อค้นหาความคิดและจุดประสงค์ของผู้เขียน สำหรับตำนาน

⁸ ค.ศ. 1806 นโปเลียนทำลายอำนาจของปรัสเซียที่จันทรา ราชวงศ์หนีไปที่มีเมลินในปรัสเซียตะวันออก
ต่อมาเมื่ออาจารย์จากมหาวิทยาลัยฮัลล์ ซึ่งถูกปิด ขอให้พระเจ้าเฟรเดริก วิลเลียมที่ 3 ย้ายสถาบันมาที่เบอร์ลิน
ซึ่งพระองค์จึงโปรดให้ทุนที่ใช้ในมหาวิทยาลัยฮัลล์เป็นของมหาวิทยาลัยเบอร์ลิน

นั้น เขาถือว่าเป็นต้องมีความจริงซ่อนอยู่เนื่องจากตำนานต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน นีบูร์พยายามค้นหาความจริงในตำนาน ในกรณีที่มีสถิติ นีบูร์ใช้วิธีการของนักวิทยาศาสตร์ กล่าวคือเขาศึกษาข้อมูล แล้วแยกแยะ จากนั้นก็สรุปตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ นีบูร์กล่าวว่า เขาศึกษาคำต่าง ๆ เหมือนกับนักสรีรวิทยาศึกษาร่างกายของมนุษย์ นีบูร์เขียนประวัติศาสตร์ ในฐานะนักปกครองที่มีประสบการณ์ ทั้งในด้านการบริหาร การคลังและการทูต

หนังสือของเขาอาจกลายเป็นงานชิ้นคลาสสิก หากเขาให้ความสนใจในสไตล์ ปรากฏว่าเขาไม่ถนัดทางด้านภาษา นีบูร์เชื่อว่าเขียนประวัติศาสตร์ที่มีสไตล์และมีความแน่นอนพร้อมกันไม่ได้ ทำให้งานเขียนของเขาไม่มีเอกภาพ ไม่มีขอบเขต ประวัติศาสตร์โรมันของเขา จึงไม่เป็นทั้งบทความหรือการบรรยาย แต่เป็นการวิจารณ์ที่ขาดเป็นห่วง ๆ และภาษาที่ใช้ก็มีใช้ภาษาเยอรมันที่ดี แต่นีบูร์มีอิทธิพลต่อมอมเซน รังเก และมิเชอเล

รังเก (ลีโอโพลด์ ฟอน รังเก, ค.ศ. 1795-1886)

รังเกเป็นบิดาของวิชาประวัติศาสตร์สมัยใหม่ และยังเป็นนักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์ด้วย เริ่มสนใจประวัติศาสตร์หลังจากหันมาศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีคลาสสิก และการอ่านงานของนีบูร์ เขาเริ่มเขียนประวัติศาสตร์เมื่อค้นพบว่านักประวัติศาสตร์ เขียนข้อมูลของประวัติศาสตร์อิตาลีในศตวรรษที่ 15 ต่าง ๆ กัน ทำให้เขาเขียน History of the Romance and Germanic Peoples, 1494-1535 (ค.ศ. 1824) เป็นงานเขียนที่มีความคิดริเริ่มและความคิดใหม่ ๆ เช่น ความเห็นในเรื่องความเป็นเอกภาพของโลกโรมันและเยอรมัน โดยรังเกปฏิเสธเอกภาพเดิมที่เคยยึดถือในยุโรป อันได้แก่ความเป็นสากลของศาสนจักร รังเกถือว่าอารยธรรมยุโรป คือการผสมผสานกันระหว่างโรมันและเยอรมัน โดยฝ่ายอนารยชนได้รับอิทธิพลจากจักรวรรดิโรมัน แล้วมาผสมกับของเดิมของตนแล้วพัฒนาในยุโรปกลายเป็นรัฐและศาสนจักร จักรวรรดิและสันตปาปา สิ่งสำคัญที่สุดของหนังสือเล่มนี้คือ มีบทผนวก ซึ่งมีชื่อว่า A Critique of Modern Historical Writers โดยเขาได้วิเคราะห์หลักฐานต่าง ๆ ของประวัติศาสตร์ในยุคนั้น

ในการวิจารณ์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ รังเกเริ่มจากหลักฐานที่ตีพิมพ์ที่เป็นเอกสารจากข้อมูลขั้นต้น แล้วรังเกก็เลือกนักประวัติศาสตร์ที่ดูน่าเชื่อถือ เช่นมาเคียเวลลีและกุยเซียจินี จากนั้นก็ตรวจสอบ รังเกโจมตีกุยเซียจินีหลายประการ ซึ่งเกือบจะทำลายชื่อเสียงของกุย-

เชียตินี⁹ โดยเขาชี้ให้เห็นว่ากฤษฎีเชียตินีลอกจากใคร สร้างหลักฐานเอง และเสนอข้อมูลผิดพลาดจากนั้น รังเกวิเคราะห์คำปราศรัยทางการเมืองที่กฤษฎีเชียตินีได้อ้างแล้วสรุปว่างานเขียนของกฤษฎีเชียตินีเป็นนวนิยาย รังเกสรุปว่ามีข้อมูลผิดพลาดมาก นักประวัติศาสตร์ที่ดีจึงต้องค้นคว้าจากกองบรรณสาร หรือหลักฐานร่วมสมัยโดยต้องศึกษาบุคคลิก กิจกรรม โอกาสตลอดจนแนวโน้มเอียงของผู้เขียน หลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อตัดสินเกี่ยวกับผู้เขียนว่าควรเชื่อถือเพียงใด

รังเกใช้เทคนิคอื่น ๆ อีก 2 วิธี

1. เขาได้ความคิดจากกลุ่มนักประวัติศาสตร์โรแมนติคว่า แต่ละชาติและแต่ละยุคนั้นมีความคิดในแต่ละยุค
2. เขาถือหลักการที่ว่า นักประวัติศาสตร์จะต้องพิจารณาอดีต โดยไม่ได้ตัดสินจากคุณค่าและความลำเอียงต่าง ๆ ในสมัยของนักประวัติศาสตร์ และต้องบรรยายเหตุการณ์ในอดีตเหมือนกับที่เกิดขึ้นจริง ๆ

“To history has been assigned the office of judging the past, of instructing the present for the benefit of future ages. To such high offices this work does not aspire: it wants only to show what actually happened” (wie es eigentlich gewesen)¹⁰

นักประวัติศาสตร์ได้ยอมรับความคิดของรังเกมาเกือบ 150 ปี

การที่ได้ความจริงออกมา ก็คือการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ โดยเฉพาะตามกองบรรณสารต่าง ๆ รังเกค้นคว้าในกองบรรณสารในเบอร์ลิน เวียนนา ปารีส โรมและเวนิซ ทำให้รังเกได้หลักฐานที่ถูกกลบเกลายมาจำนวนมาก รังเกเป็นคนแรกที่ใช้รายงานของคณะทูตานุทูตของเวนิซ ทำให้ได้ภาพพจน์ใหม่เกี่ยวกับการเมืองของยุโรป เมื่อได้หลักฐานและดำเนินการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือแล้ว รังเกลงมือเขียน รังเกกล่าวว่า ประวัติศาสตร์เป็นทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ จะต้องวิเคราะห์วิจารณ์ แต่ก็ต้องให้ความสำคัญแก่การเขียน ไม่แพ้งานทางภาษาอื่น ๆ

⁹ รังเกยังโจมตีเซอร์ วิลเลียม สก็อต และ แลมเบิร์ต แห่งเซอร์เฟลด์ (ตายประมาณ ค.ศ. 1080) เป็นพระในสำนักเบเนดิกต์ เขียน Annals (พิมพ์ ค.ศ. 1525) เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเยอรมนี และศาสนจักร งานนี้แบ่งเป็น 2 ตอน ในตอนหลังแลมเบิร์ตมิได้เขียนแบบพงศาวดาร เขาวิจารณ์ปัญหาสาเหตุและผลของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ Annals ของแลมเบิร์ต จึงเป็นที่ชื่นชมมาเกือบ 3 ศตวรรษเมื่อรังเกวิจารณ์งานของเขาทำให้ผลงานของแลมเบิร์ตกลายเป็นงานที่ไม่น่าเชื่อถือกันในปัจจุบัน

¹⁰ Quoted in Marwick, The Nature of History, pp.38-39, Thompson, History of Historical Writing, p.182, การอ้างของ 2 ท่านใช้คำพูดแตกต่างกันมากแต่ความเดียวกัน

ค.ศ. 1827 รังเกเขียนหนังสือเล่มที่ 2 ชื่อ A History of Servia and the Servian Revolution (แปลโดย Mrs. A. Kerr, London, 1847) โดยได้รับอิทธิพลจากการที่กรีกบุกต่อพวกเตอร์กิกงานชิ้นที่ 2 นี้ดีกว่าชิ้นแรก เนื่องจากรังเกใช้เวลาค้นคว้าเรื่องที่ไม่ใช่การเมืองเป็นครั้งแรก เช่น เรื่องเศรษฐกิจ ฯลฯ รังเกค้นคว้าหลักฐานขั้นต้นจากกองบรรณสารของเวนิซ การใช้ภาษาในเรื่องนี้เขียนได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งรังเกกล่าวว่าเป็นอิทธิพลจากการติดต่อกับชนชั้นปัญญาชนในเบอร์ลิน นีบูร์วิจารณ์ว่าเป็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัยที่ดีที่สุดเล่มหนึ่ง

หลังจากนั้น รังเกเขียนประวัติศาสตร์อีกมากมาย เช่นประวัติศาสตร์เยอรมนี อังกฤษ รัสเซีย ฝรั่งเศส และชีวประวัติของรัฐบุรุษ งานทั้งหมดมีประมาณ 54 ชุด งานชิ้นสำคัญที่สุดได้แก่ History of the Popes (ค.ศ. 1834-1836) และ German History in the Reformation Era (ค.ศ. 1839-1847, 6 เล่มจบ) งาน History of the Popes ของเขาเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง เขาเป็นโปรเตสแตนต์ที่เขียนถึงฝ่ายคาทอลิกอย่างเห็นใจ รังเกมีจุดประสงค์ที่จะเน้นว่า สันตปาปาก็มีส่วนในการพัฒนายุโรป งานชิ้นนี้เขาค้นคว้าจากหลักฐานที่ปรากฏอยู่ตามกองบรรณสารในอิตาลี โดยเฉพาะในเวนิซและโรม ซึ่งก่อนหน้านี้ยังไม่ได้มีผู้ใดใช้มาก่อน แต่เขาไม่อาจเข้าไปในกองบรรณสารของวาติกันได้ เพื่อเป็นการทดแทน เขาได้หลักฐานมีค่าจากกองบรรณสารของครอบครัวบอร์กีส, ดอเรีย และบาร์เบอร์นี และจากบ้านขุนนางเก่าของโรม งานของเขานั้นบรรยายบุคลิกมากโดยได้รับอิทธิพลจากสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ การที่เขาตั้งชื่อว่า History of the Popes แทนที่จะเป็น History of the Papacy แสดงให้เห็นว่าเขาสนใจบุคลิกของบุคคล ส่วนที่ดีที่สุดของหนังสือเล่มนี้ คือตอนที่เกี่ยวกับสันตปาปา ซิกตัสที่ 5 โดยที่รังเกวิเคราะห์มาก ทำให้เขารอดพ้นจากการถูกโจมตีว่าเป็นเพียงผู้บรรยายบุคลิก งานชิ้นนี้เป็นผลสำเร็จของการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์และเป็นงานที่เขียนอย่างมีศิลปะ

ส่วน German History in the Reformation Era เขาประกาศว่าระยะนี้สภาไดเอทมีบทบาทมากในระหว่างศตวรรษที่ 15 และ 16 เขามุ่งศึกษารัฐธรรมนูญ เขาค้นคว้าหลักฐานขั้นต้นต่าง ๆ ในเยอรมนี ฝรั่งเศส และเอกสารที่เขาได้จากอิตาลี ในเรื่องนี้เขานำเรื่องการเมืองมากกว่าเรื่องศาสนา แต่เขามีใจไม่สนใจเรื่องศาสนา เขาเขียนว่า “ประวัติศาสตร์ คือ ศาสนา หรืออย่างน้อยก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างประวัติศาสตร์และศาสนา”¹¹ หนังสือเล่มนี้ไม่เป็นที่นิยมเท่าเทียมกับ History of the Popes แต่ก็ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในเยอรมนี

¹¹ G.P. Gooch, *History and Historians in the Nineteenth Century*. (London: Lowe and Brydone, 1961) p.84.

รังเกเขียน *Nine Books of Prussian History* (ค.ศ. 1847-1848) เขาเน้นในพระเจ้าเฟรเดริก วิลเลียมที่ 1 รังเกเกิดในแซกโซนี เขาเป็นเยอรมันที่มีความรู้สึกต่อออสเตรียในทางที่ดี ความรู้สึกนี้ไม่ปรากฏในตัวนักประวัติศาสตร์ปรัสเซีย งานของเขา 2 ชุดนี้ กษัตริย์แห่งปรัสเซียไม่พอใจ แต่พอใจในชุดที่ 3 โดยที่เขาได้รับแต่งตั้งเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์ปรัสเซีย ทำให้รังเกมีโอกาสใช้เอกสารของรัฐเป็นคนแรก ส่วนดีเด่นของประวัติศาสตร์ชุดนี้ คือ การบรรยายบุคลิกของเฟรเดริก วิลเลียม ผู้วางรากฐานระบบบริหารให้แก่ปรัสเซีย

รังเกมิใช่ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะวิชาที่หัวแคบ งานชิ้นสุดท้ายของเขา *Universal History* นี้ ลูกศิษย์เขียนต่อให้เสร็จเมื่อรังเกตาย รังเกเขียนว่า ประวัติศาสตร์สากลทำให้เข้าใจอดีตของมนุษยชาติทั้งหมด แม้ว่ารังเกเน้นความจำเป็นของการค้นคว้าเฉพาะวิชา แต่เขาก็ตระหนักถึงอันตรายจากการไม่เข้าใจประวัติศาสตร์สากล ซึ่งเป็นความรู้ที่ทุกคนต้องการ

For history is not simply an academic subject: the knowledge of the history of mankind should be a common property of humanity and should above all benefit our nation, without which our work could not have been accomplished.¹²

ในด้านการเมือง รังเกยอมรับความคิดของเฮเกิลที่เน้นกำเนิดของรัฐการเมืองเป็นการขัดแย้งกันทางด้านความคิด ในขณะที่มาร์กซปฏิเสธ รังเกถือรัฐเป็นความคิดของพระเจ้า รังเกถือว่าประวัติศาสตร์คือการเมืองในอดีต และเน้นในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

รังเกกล่าวถึงว่า จอร์จ แบนครอฟ นักประวัติศาสตร์อเมริกัน (ค.ศ. 1800-1891) เป็นนักประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นความลำเอียง รังเกนั้นแท้จริงเป็นคนหัวเก่า สนับสนุนกฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์ของสหพันธรัฐเยอรมนีที่ตราออกมาหลังการจลาจล ค.ศ. 1830 รังเกยินดีในเหตุการณ์ ค.ศ. 1870-1871 ว่าเป็นชัยชนะของยุโรปกลุ่มอนุรักษนิยม ที่มีต่อการปฏิวัติ

ผลงานของรังเก

1. เขาเป็นผู้ที่พยายามศึกษาอดีต โดยมีป্ল่อยให้ความรู้สึกในปัจจุบันเข้าครอบงำเป็นคนแรกแล้วบรรยายตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง
2. เขาเน้นความจำเป็นของการใช้หลักฐานชั้นต้น เขามีได้เป็นคนแรกที่ค้นคว้าจากกองบรรณสารแต่เขาเป็นคนแรกที่ใช้มันอย่างถูกต้อง

¹² Marwick, *The Nature of History*, p.43.

3. ค้นคว้าวิธีการทางประวัติศาสตร์ เขาใช้หลักการเกี่ยวกับการประเมินภายใน การวิเคราะห์ผู้เขียน ความรู้ของผู้เขียน โอกาสที่จะเข้าถึงความรู้ แล้วเปรียบเทียบกับผู้เขียนอื่น ๆ ดังนั้นนักประวัติศาสตร์จะต้องรู้ว่าผู้เขียนได้ข้อเท็จจริงจากที่ใด

4. การสอนประวัติศาสตร์ โดยการจัดการสัมมนาทางประวัติศาสตร์ เขาจัดให้มีขึ้น ใน ค.ศ. 1833 ทำให้มีการฝึกนักประวัติศาสตร์เยอรมันและจากต่างประเทศ การสัมมนานี้มิใช่ เป็นความคิดริเริ่มของ รังเก ใน ค.ศ. 1787 วูลฟ์ ได้จัดการสัมมนาวิชาภาษาศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยฮัลล์ ส่วนเบค ก็มีการสัมมนาวิชาภาษาศาสตร์ที่ไลป์ซิก ซึ่งรังเกเป็นนักศึกษา รังเก นำมาใช้กับวิชาประวัติศาสตร์ จุดประสงค์การสัมมนาทางประวัติศาสตร์ของรังเกมี 2 ประการ คือ ต้องการให้นักศึกษาที่เก่งมาใกล้ชิดกับอาจารย์ จุดประสงค์อีกประการคือ ฝึกผู้ต้องการ ใช้วิชาประวัติศาสตร์เป็นอาชีพ การเข้าห้องสัมมนาของรังเกรับเฉพาะนักศึกษาที่ต้องการ ยึดการสอนประวัติศาสตร์เป็นอาชีพ และผู้ที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สมัยกลางเนื่องจากเป็นสมัยที่ยากและมีปัญหามากที่สุด โดยปล่อยให้นักศึกษาเลือกหัวข้อเอง รังเกทำหน้าที่ เป็นเพียงผู้แนะแนวและจะบรรยายในการสัมมนาน้อยที่สุด หลักที่เขาให้กับนักศึกษามีอยู่ว่า พยายามค้นหาข้อเท็จจริงของเรื่องที่จะศึกษา โดยค้นคว้าจากหลักฐานต่าง ๆ หลักฐานทุกชิ้น จะมีข้อความแสดงความลำเอียงของผู้เขียน หน้าที่ของนักประวัติศาสตร์คือ แยกเอาความจริง ออกมา โดยสรุปมีหลัก 3 ประการคือ การวิจารณ์ ความถูกต้อง และการค้นคว้าลึกลงไปถึงแก่น ความสำคัญของรังเกอยู่ที่วิธีการทางประวัติศาสตร์และการสอนของเขามากกว่าอย่างอื่น

ข้อบกพร่องของรังเก

1. เขามิได้ค้นคว้าหลักฐานที่มีอยู่ทุกเรื่องไป รังเกไม่ไว้ใจหลักฐานที่ไม่ปรากฏใน เอกสารหรือหลักฐานไม่อาจตรวจสอบ ทำให้เขาละเลยบางเรื่อง เช่นยุคโบราณหรือประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

2. รังเกสนใจเฉพาะเรื่องการเมืองและบุคคลสำคัญ โดยละเลยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ สังคม และสถาบันทางการเมือง เขาละทิ้งหลักฐานเช่น บันทึกความทรงจำ รายงานของทูต เมื่อเขียนประวัติศาสตร์การเมือง เขาอาศัยหลักฐานจากเอกสารทางการทูตและเอกสารของรัฐ เท่านั้น

3. รังเกทั้ง ๆ ที่เสนอความคิดประวัติศาสตร์ในเชิงจิตวิสัย และประวัติศาสตร์แบบ วิทยาศาสตร์ แต่เขาก็ลำเอียง เขาถือว่าพระเจ้าเป็นผู้ดูแลประวัติศาสตร์ เขาไม่พยายามหาหลัก การทางปรัชญา หรือจิตวิทยาอื่น ๆ รังเกเองเป็นผลผลิตในสมัยของเขา กล่าวคือ เป็นข้าราชการ ที่ซื่อสัตย์ต่อรัสเซียเป็นผู้ป้องกันทั้งรัฐและศาสนจักร งานที่เขาเขียนสะท้อนถึงความลำเอียง

ของเขา ชาร์ลส์ เอ. เบียด นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันวิจารณ์ว่า รังเกเป็นนักประวัติศาสตร์ที่เขียนแบบไม่เป็นกลางที่สุดในศตวรรษที่ 19

ทั้ง ๆ ที่รังเกเป็นที่ยอมรับของโลก แต่งานของเขาไม่ได้เป็นวิทยาศาสตร์หรือเป็นกลาง วิธีการของเขามักจะยึดมั่นแต่เฉพาะหลักฐานทางการทูต เน้นแต่ทางการเมืองซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ รังเกนำผู้อื่น ๆ ในทางผิดในการเชื่อว่างานของเขาเป็นประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยมและเป็นกลาง งานของเขาเพียงแต่เข้าใจความจริงเท่านั้น

จอร์จ วิลเฮล์ม ฟรีดริช เฮเกล (ค.ศ. 1770-1831)

ความสำคัญของเฮเกลต่อประวัติศาสตร์มิได้อยู่ที่การเขียนประวัติศาสตร์ของสังคมหนึ่งหรือของยุคใดยุคหนึ่ง แต่อยู่ที่ความคิดของเขาที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตลอดจนการให้ความหมายของประวัติศาสตร์ ทำให้เฮเกลเป็นนักปรัชญาประวัติศาสตร์ที่สำคัญคนหนึ่ง ผลงานที่สำคัญของเฮเกลก็คือ *Philosophy of History* และ *Reason in History*

เฮเกลเป็นนักจิตนิยม เขาถือว่าความคิดอยู่ทั้งนอกและในจิตใจ ตลอดจนมีความคิดของโลก เฮเกลมีความเห็นว่าประวัติศาสตร์ทั้งหมดเป็นประวัติศาสตร์ของความคิด นักประวัติศาสตร์จะต้องศึกษาว่าคนคิดอะไร มิใช่เขาทำอะไร เนื่องจากการกระทำเป็นเพียงการแสดงออกของความคิดของมนุษย์เท่านั้น

ทัศนคติของเฮเกลที่มีต่อประวัติศาสตร์อยู่ในแนวเหตุผล พลังผลักดันขบวนการประวัติศาสตร์ คือเหตุผล เหตุผลของเฮเกลประกอบด้วย 2 ส่วนคือส่วนที่เป็นเหตุผล และส่วนที่ไม่มีเหตุผล ดังนั้นเฮเกลรวมเหตุผลของมนุษย์และอารมณ์ของมนุษย์อยู่ด้วยกันแต่เหตุผลมีบทบาทมากกว่า และมีอำนาจพิเศษเรียกว่า การใช้เหตุผลที่ไม่บริสุทธิ์ใจ หรือใช้อารมณ์มนุษย์เพื่อจุดประสงค์ของมันเอง¹³ ยิ่งกว่านั้นเฮเกลถือว่าประวัติศาสตร์เป็นแต่เพียงขบวนการ แต่เป็นขบวนการที่มีเหตุผล ความคิดนี้มี 2 ด้าน ด้านหนึ่งนั้นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นการแสดงออกของความคิดต่าง ๆ แต่ละความคิดไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงกันในอีกด้านหนึ่งความคิดที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์นั้นมีความเกี่ยวพันอย่างมีเหตุผล นักประวัติศาสตร์จะต้องค้นหาความหมายของความคิดที่เชื่อมโยงกันเพื่อเข้าใจเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

เฮเกลกล่าวต่อไปว่า เบื้องหลังของการกระทำของมนุษย์เป็นไปตามกฎไดอาเล็กติก ไดอาเล็กติก ซึ่งเฮเกลมาใช้กับประวัติศาสตร์เพราะเขาถือว่า ประวัติศาสตร์คือเรื่องของการขัดแย้งกัน เป็นการขัดแย้งกันทางความคิด เช่น สมัยปฏิรูปศาสนา เป็นการขัดแย้งของความคิด

¹³ Fitzsimons, *The Development of Historiography*, p.186.

ทำให้มีศาสนจักรสากล และความคิดปัจเจกชนนิยมทางศาสนา ทฤษฎีประวัติศาสตร์ของเฮเกิลคือ ความก้าวหน้าอันเป็นผลจากการขัดแย้ง ขบวนการของความคิดจะมีดังนี้ คือ มีบทตั้งแล้วก็มีสิ่งต่อต้าน สุดท้ายคือบทสรุป ซึ่งเป็นอีกก้าวหนึ่งเข้ามาใกล้ความจริง จากนั้นบทสรุปกลายเป็นบทตั้งใหม่ แล้วดำเนินขบวนการต่อไปจนถึงความจริงอันแน่นอนเรียกว่า ความสมบูรณ์

เฮเกิลสรุปว่าเหตุผลเป็นกฎของโลก ดังนั้นประวัติศาสตร์โลกได้เกิดขึ้นและสืบเนื่องกันมาอย่างมีเหตุผล เฮเกิลเห็นว่าประวัติศาสตร์โลกเกิดขึ้นจากขอบเขตของสปิริตหรือความคิดหรือเหตุผลที่สมบูรณ์ ซึ่งมีอิสระเสรีและไม่อาจทำนายได้หรือมองเห็นได้จนกว่ามนุษย์จะเผยออกมาโดยการกระทำที่ขัดแย้งกัน สปิริตหรือความคิดของแต่ละยุคจะแสดงออกเมื่อยุคนั้นสิ้นสุดลง เนื้อหาของสปิริตคือเสรีภาพ จุดประสงค์ของประวัติศาสตร์โลกคือการมุ่งสู่เสรีภาพ ดังนั้นประวัติศาสตร์ คือเรื่องราวของดำเนินการของมนุษย์เกี่ยวกับความรู้เรื่องเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้เฮเกิลจึงแบ่งการพัฒนาของประวัติศาสตร์ออกเป็นยุค ยุคเริ่มต้น คือ โลกตะวันออก สปิริตยังไม่ตระหนักในเสรีภาพ ยอมรับกันว่ามีคนเดียวที่เป็นอิสระได้แก่ผู้ปกครองแต่คนอื่นไม่มี ต่อมาคือโลกกรีกและโรมัน สปิริตตระหนักในเสรีภาพบ้าง จึงมีบางคนเป็นอิสระ แต่มิใช่ทุกคนไปโลกสุดท้ายคือโลกเยอรมัน (ปลายสมัยกลางและสมัยใหม่) สปิริตตระหนักในเสรีภาพโดยสมบูรณ์ มนุษย์จึงมีเสรีภาพทุกคน

The East knew and to the present day knows only that one is free; the Greek and Roman World, that some are free; the German World knows that all are free; the first political form therefore which we observe in History, is despotism, the second Democracy and Aristocracy, the third Monarchy¹⁴

ปรัชญาประวัติศาสตร์ของเขาอยู่ในแนวชาตินิยม งานเขียนของเขาตีความหมายได้ว่าชาวเยอรมันในยุคหลังการปฏิรูปศาสนามีหน้าที่นำเสรีภาพมาสู่มนุษยชาติ¹⁵ เฮเกิลก็มีความเห็นเช่นเดียวกับชาวยุโรปอื่น ๆ เกี่ยวกับการเขียนประวัติศาสตร์ของจีนถือว่า นักประวัติศาสตร์ของจีนเขียนเฉพาะข้อเท็จจริง โดยมีได้แสดงทัศนคติหรือเหตุผล¹⁶ ประวัติศาสตร์ของจีนไม่จัดเป็นประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการที่เปลี่ยนราชวงศ์ซ้ำ ๆ กัน จะเห็นได้ว่าเฮเกิลนั้นขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์จีน ดังนั้นความคิดของเฮเกิลประกอบด้วยแนวคิดโรแมนติก

¹⁴ Hegel, *The Philosophy of History*, trans. by J. Sibree (New York: Dover Publications, Inc. 1956) p.104.

¹⁵ Barnes, *A History of Historical Writing*, p.196.

¹⁶ Hegel, *op. cit.*, p.135.

เหตุผล จิตนิยม ชาตินิยม ปรัชญารวมอยู่ในหนังสือของเขา เฮเกลมีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะมีอิทธิพลต่อคาร์ล มาร์กซ์ ยังมีอิทธิพลก่อให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมต่อริงเก และ นักประวัติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยเบอร์ลินตลอดจนกลุ่มจิตนิยมของอังกฤษด้วย